

اسطوره ، امروز

رولان بارت

ترجمه‌ی شیرین دخت دقیقیان

نشر مرکز

فهرست

۵	گفتار مترجم
۵	تبار واژه semiologie
۶	کاربرد نشانه‌شناسی در قلمروهای پژوهش معاصر
۹	درباره نشانه
۱۳	نقد اسطوره
۲۱	بارت و اسطوره
۲۹	اسطوره، امروز
۳۰	اسطوره یک گفتار است
۳۳	اسطوره چونان نظامی نشانه‌شناسیک
۴۱	فرم و مفهوم
۴۵	دلالت
۵۴	خواندن و رمزگشایی اسطوره
۵۸	اسطوره چونان زبانی دزدیده شده
۶۶	بورژوازی چونان شرکتی سهامی با مسئولیت محدود
۷۲	اسطوره گفتاری سیاست زوده است
۷۶	اسطوره نزد چپ
۸۰	اسطوره نزد راست
۹۰	ضرورت و حدود اسطوره‌شناسی

چند مقاله از: اسطوره‌شناسی‌ها

- ۹۵
 ۹۶ راسین راسین است
 ۹۹ نقد نی - نی
 ۱۰۳ اخترگویی
 ۱۰۷ ناتیلوس و کشتی سرمست
 ۱۱۰ نقد لال و کور
 ۱۱۳ مغز آینشتاین
 ۱۱۷ سیتروئن مدل جدید
 ۱۲۰ اسباب‌بازی‌ها
 ۱۲۳ فقیر و پرولتاریا
 ۱۲۶ واژه‌نامه

گفتار مترجم

نشانه‌شناسی از جمله دانش‌های نوینی است که با فرا رسیدن قرنی که در سال‌های پایانی آن به سر می‌بریم، وارد قلمرو پژوهش معاصر و به دانشی کلیدی در برخی رشته‌ها تبدیل شده است. این دانش در خلال درس‌های زبان‌شناس ژنوی، مونژن فردیناند دوسوسور موجودیت یافت: «می‌توان دانشی بنیان نهاد که زندگی نشانه‌ها را در بطن زندگی اجتماعی بررسی می‌کند. این دانش بخشی از روانشناسی اجتماعی و در نتیجه روانشناسی عمومی خواهد بود و ما آن را نشانه‌شناسی می‌نامیم.» و «از آنجا که این دانش هنوز وجود ندارد، نمی‌توان چند و چون آن را شرح داد ولی این دانش حق وجود دارد و جایگاهش از پیش تعیین شده است.»^۱

درس‌های سوسور بعدها به کمک جزوه‌های شاگردانش گردآوری و به کتاب *درس‌های زبان‌شناسی عمومی* تبدیل شد که امروز از کتاب‌های پایه‌ی زبان‌شناسی و نشانه‌شناسی به شمار می‌رود.

تبار واژه Semiology

سوسور هنگام پیشنهاد این نام برای دانش نشانه‌ها، به واژه لاتین Sēmeion اشاره می‌کند که به معنای نشانه است.^۲ پس از آن که نشانه‌شناسی سوسور از سوی دانشمندان دیگر دنبال شد، بحث بر سر واژه Semiology درگرفت و پیشنهاد شد که از واژه Semiotics استفاده

شود. امروزه انگلیسی‌زبانان دانش نشانه‌شناسی را - در بیشتر موارد، اما نه همیشه - با این واژه می‌شناسند و فرانسه‌زبانان با *Semiotique*.

رولان بارت در مقاله **نشانه‌شناسی و پزشکی** پیشنهاد تغییر این واژه را ناشی از ترس اشتباه‌گرفتن نشانه‌شناسی در زبان‌شناسی بانسان‌شناسی در قلمرو دانش پزشکی دانست (شناخت نشانه‌ها و علائم بیماری). اما بارت این ترس را بیهوده می‌داند چرا که این واژه دیگر در فرهنگ روشنفکران قرن حاضر جا افتاده و «بازگشت به عقب در استفاده از واژه‌ها هم بیهوده و هم گاه خطرناک است.»^۳ او به موارد بسیاری اشاره می‌کند که واژه *semiotique* نیز برای تشخیص نشانه‌های بیماری به کار رفته است. این واژه در متون پزشکی قرن شانزدهم فرانسه کاربرد داشته است. بارت میان نشانه‌شناسی عمومی و نشانه‌شناسی پزشکی نه تنها شباهت لفظی، بلکه شباهت نظام‌مند و ساختاری نیز می‌بیند.^۴ او در همان مقاله به معنای دیگر واژه *semiotique* نیز اشاره می‌کند. این واژه به گونه‌ای هنر هدایت گله‌ها با نشان دادن علامت و نه به کمک صوت گفته می‌شد؛ یعنی در واقع دانش نشانه‌هایی که با زبان قابل بیان سر و کار ندارد.

همزمان با سوسور، فیلسوف منطقی آمریکایی، چارلز سندرس پیرس گام‌های مهمی در زمینه نشانه‌شناسی مدرن برداشت. او واژه *semiotics* را به کار گرفت که برگرفته از **رساله‌ای درباره فهم آدمی** اثر جان لاک بود.^۵

امروز دانش نشانه‌شناسی که توسط سوسور و پیرس پی‌ریزی شد، کاربردهای گسترده‌ای در علوم و قلمروهای گوناگون پژوهش معاصر دارد.

کاربرد نشانه‌شناسی در قلمروهای پژوهش معاصر

امبرتو اکو پژوهشگر و نویسنده معاصر ایتالیایی در کتاب **نظریه نشانه‌شناسی** قلمروهای پژوهش معاصر را که با نشانه‌شناسی در ارتباط هستند برمی‌شمارد که چکیده‌ای از آن، گستردگی کاربرد نشانه‌شناسی را نیز نمایان می‌کند.

- دانش نوین *zoo semiotics* (نشانه‌شناسی جانوری) در واقع دانش بررسی رفتارهای جمعی در اجتماع‌های غیرانسانی است. با بررسی ارتباطات میان جانوران می‌توانیم ویژگی‌های زیست‌شناسیک ارتباط انسان‌ها با یکدیگر را نیز بهتر دریابیم.

- مردم‌شناسی و انسان‌شناسی ساختگرا که توسط کلود لوی ستروس پی‌ریزی شده است.

- بررسی شبه زبان‌ها (Paralinguistics).

- نشانه‌شناسی پزشکی.

- زبان‌های صوری شده، (Formalized languages). در زمینه‌های جبر، شیمی و ساختارهای ریاضی و نیز یافتن زبان‌های بین سیاره‌ای و کیهانی. ساختار نظام‌هایی چون زبان موریس و زبان‌های کامپیوتری که در این قلمروها افق دانش آینده «فرانشانه‌شناسی» پدیدار می‌شود.

- در زمینه کشف رمز الفباهای ناشناخته و رمزهای سری.

- نظام‌های ارتباط دیداری، نظام‌های گرافیکی، نظام‌های رنگ، بررسی نشانه‌های شمالی توسط پیرس.^۶

- ارتباط جمعی *mass communication*. امروز نشانه‌شناسی نیز به مجموعه دانش‌های به کار رفته در علم ارتباط جمعی (از جمله روانشناسی، جامعه‌شناسی و علوم تربیتی) افزوده شده است.

- نظام‌های اشیاء.

- در زمینه داستان‌نویسی، بررسی ساختار پی‌رفت (plot) که کار پروپ، بارت، تودوروف و ژنت را در بر می‌گیرد. بررسی پی‌رفت بیشترین اهمیت خود را در پژوهش لوی ستروس در اسطوره‌شناسی بدوی یافته است و در آثار داندز و بوژور در زمینه بازی‌ها و افسانه‌های محلی کاربرد یافته است.

- تئوری متن.

- ارتباط به کمک لمس کردن (tactile communication) که معنای رفتارهای اجتماعی را نیز در بر می‌گیرد. (بوسیدن، در آغوش گرفتن، زدن به شانه یکدیگر و غیره)